روزنامه فرهنگی - اجتماعی صبح ایران
صاحب‌امتیاز: سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران
مدیر مسئول: یوسف قوچانی غروی

جام جم

چهارشنبه ۴ شهریور ۱۴۰۵ | ۱۳ ربیع الاول ۱۴۴۸
۱۲ صفحه روزنامه
سال بیست‌وهفتم | شماره ۷۴۰۱
Wednesday | August 26 | 2026

تهران، بلوار میرداماد، جنب مسجد الغدیر، شماره ۱۲۹ تلفن: ۲۳۰۰۴۰۰۰-۰۲۱
دورنگار تحریریه: ۲۳۰۰۴۴۳۳ سازمان توزیع: ۶۱۹۳۳۰۰۰ کدپستی: ۱۹۱۱۶۱۸۴۱۳
امور مشترکین: ۶۱۹۳۳۱۱۴ سازمان آگهی‌ها: ۴۹۱۰۵۰۰۰ شماره پیامک: ۳۰۰۰۱۱۲۴۰

تلفن گویا: ۲۳۰۰۴۴۴۴
چاپ: چاپخانه روزنامه جام جم
شاپا: ISSN1735-3637

پایگاه اطلاع‌رسانی روزنامه: www.jamejamdaily.ir
پست الکترونیکی: info@jamejamdaily.ir

از این دایناسور بترسید!

ژوراسیک در عصر حاضر؛ وقتی یک نهاد رسمی ناچار به تکذیب حضور دایناسور می‌شود

انتشار یک خبر کوتاه و عجیب در خروجی خبرگزاری‌ها بار دیگر زنگ خطری جدی را درباره مرزهای مخدوش‌شده حقیقت و جعل در عصر ارتباطات به صدا درآورد: «اداره‌کل حفاظت محیط‌زیست خراسان‌رضوی در پی انتشار تصاویری در شبکه‌های اجتماعی مبنی بر مشاهده یک دایناسور در این استان، وجود این گونه را تکذیب کرد.» در نگاه نخست، شاید این اطلاعیه طنزآمیز به‌نظر برسد؛ موضوعی که از منظر علمی، تاریخی و بدیهیات زیست‌شناسی بیش از ۶۶ میلیون سال است پرونده‌اش بسته شده، ناگهان به میز واکنش رسمی یک سازمان دولتی بازمی‌گردد. اما زیر لایه فانتزی این ماجرا، پدیده‌ای عمیق، نگران‌کننده و خطرناک پنهان است: نفوذ بی‌مهار محتواهای تولیدشده توسط هوش مصنوعی به چرخه خبری و فرسایش امنیت روانی و اعتماد عمومی جامعه.

عبور جعل دیجیتال

آنچه ماجرای تکذیب مشاهده دایناسور در خراسان را به یک شاخص هشداردهنده تبدیل می‌کند، نه ماهیت خود موجود، بلکه قدرت اقناع تصاویر و ویدئوهای ساخته‌شده با مدل‌های زایشی هوش مصنوعی است. اگر تا چند سال پیش جعل تصویر به ویرایش‌های ناشیانه فتوشاپ محدود می‌شد و مخاطب عام با اندکی دقت متوجه غیرواقعی بودن آن می‌شد، امروز ابزارهای نوین پردازش تصویر قادرند سایه‌روشن‌ها، پرسپکتیو، بافت پوست، غبار محیطی و حتی واکنش نوری لنز دوربین‌های آماتوری موبایل را با دقتی حیرت‌انگیز بازتولید کنند. وقتی تصویری از یک موجود پیشاتاریخی در بستر اقلیمی خراسان بازنشر می‌شود و کاربران آن را با لحنی جدی، حیرت‌زده یا نگران در کانال‌ها و گروه‌های مختلف دست‌به‌دست می‌کنند، ابعاد ماجرا از یک شوخی اینترنتی فراتر می‌رود. رسیدن این شایعه به سطحی از همه‌گیری که روابط عمومی یک نهاد رسمی حاکمیتی ناگزیر شود بیانیه صادر کرده و یک امر بدیهی را تکذیب کند، گویای آن است که ابزارهای سنجش واقعیت در میان بخش قابل‌توجهی از جامعه دچار اختلال شده است.

شلیک به امنیت روانی جامعه

شاید شایعه پرسه‌زدن دایناسور در کویر آسیبی کوتاه‌مدت یا محدود بر جا بگذارد اما خطر اصلی در منطق پنهان در پس این پدیده نهفته است: «هر آنچه دیده می‌شود، می‌تواند باور شود.» امروز اگر دایناسور سوژه ساخت تصویر جعلی است، فردا همین فناوری برای خلق بحران‌های ساختگی در حوزه‌های سلامت، سوانح طبیعی، حوادث زیست‌محیطی، بحران‌های آب و غذا، یا آلودگی‌های شیمیایی به کار گرفته می‌شود.

تولید تصاویر ساختگی از سیلاب‌های ویرانگر خیالی، حمله حیوانات وحشی و درنده به سکونتگاه‌ها، فروریختن ناگهانی سازه‌های شهری یا کشف عناصر آلوده خطرناک در آب شرب، به‌سادگی می‌تواند در عرض چند دقیقه اضطراب جمعی، وحشت فراگیر و حتی هجوم به فروشگاه‌ها و معابر را رقم بزند. روان‌شناسان اجتماعی و پژوهشگران ارتباطات بارها هشدار داده‌اند که مغز انسان برای پردازش داده‌های بصری به‌عنوان سند عینی فرگشت یافته است. هنگامی که محرک بصری جعلی به مخاطب ارائه می‌شود، پیش از آن‌که فرآیند تفکر نقادانه فعال شود، واکنش احساسی (از جمله ترس، اضطراب و ناامنی) در روان فرد شکل می‌گیرد. در جهان امروز، دستکاری این سازوکار توسط تصاویر هوش مصنوعی، به‌مثابه شلیک مستقیم به ثبات روانی جامعه است.

توهم واقعیت و فرسایش سرمایه اجتماعی

خطر پدیده «دیپ‌فیک» و واقعیت مصنوعی تنها به باور کردن دروغ‌ها محدود نمی‌شود، بلکه روی دیگر و تاریک‌تر این سکه، بی‌اعتمادی همگانی به اخبار و اسناد واقعی است.

وقتی مرز میان واقعیت و بازنمایی دیجیتال از بین می‌رود، جامعه دچار وضعیتی موسوم به «شکاکیت فلج‌کننده» می‌شود. در این وضعیت، همان‌طور که عده‌ای یک دایناسور خیالی را باور می‌کنند، گروهی دیگر ممکن است هشدارهای جدی و مستند سازمان مدیریت بحران یا مراجع سلامت درباره یک خطر واقعی را محصول هوش مصنوعی تلقی کرده و از آن چشم‌پوشی کنند.

نتیجه نهایی این فرآیند، فرسایش شدید اعتماد به رسانه‌ها، کارشناسان و نهادهای مرجع است. در فضایی که هر عکس و ویدئو می‌تواند ساختگی باشد، زمینه برای رشد انواع تئوری‌های توطئه و موج‌سواری جریان‌های سودجو بر بستر ناآگاهی عمومی فراهم می‌شود.

سواد رسانه‌ای؛ پدافند غیرعامل در عصر هوش مصنوعی

برای مهار این بحران نوظهور، تکذیبیه‌های اداری تنها یک مسکن موقت و دیرهنگام به حساب می‌آیند. پاسخ ساختاری به این چالش، ارتقای فوری و همه‌جانبه «سواد رسانه‌ای و دیجیتال» در تمام سطوح جامعه است.

سواد رسانه‌ای در عصر حاضر دیگر تنها به معنای شناخت تفاوت میان روزنامه رسمی و شبکه‌های زرد نیست؛ بلکه مستلزم یادگیری مهارت‌های عملی است.

هر محتوایی که احساسات شدیدی نظیر حیرت، ترس یا خشم شدید را برمی‌انگیزد، باید با دیده تردید نگریسته شود. همچنین کاربران باید بدانند چگونه با استفاده از ابزارهای جست‌وجوی تصویر و موتورهای اعتبارسنجی، ردپای تولید اولیه یک محتوا را پیدا کنند: توجه به خطاهای پرسپکتیو، غیرطبیعی بودن بازتاب نور، جزئیات دست‌ها یا بافت‌های پس‌زمینه که ابزارهای هوش‌مصنوعی هنوز در بازتولید بی‌نقص آنها گاهی دچار اشکال می‌شوند.

اوقات شرعی

اذان ظهر: ۱۲:۰۶	نیمه‌شب شرعی: ۲۳:۲۲
غروب آفتاب: ۱۸:۴۲	اذان صبح فردا: ۰۴:۰۳
اذان مغرب: ۱۹:۰۰	طلوع خورشید فردا: ۰۵:۳۲

امروز در تاریخ

■ روز کارمند

حکمت

امام کاظم(ع): خوشا به سعادت اصلاح‌کنندگان بین مردم که آنان همان مقربان روز قیامت هستند./ تحف العقول

واحه

نپنداری بود عشق از دل افسردگان غافل
شرر در پرده هر سنگ دارد چشم جاسوسی/ بیدل دهلوی

شمیم رحمت

■ پیامبر اکرم(ص): خداوند به صورت‌ها و اموال نمی‌نگرد، بلکه به دل‌ها و اعمال شما نگاه می‌کند./ کنزالعمال

مشق عشق

■ شهید علی‌اکبر عباسی: شما را به صبر و استقامت در برابر مشکلات و پیروی از احکام الهی و رهنمودهای رهبر عزیزتر از جانم، امام خمینی و وفاداری به انقلاب اسلامی وصیت می‌کنم و امیدوارم نمازهای‌تان را در اول وقت به پا دارید و در نمازها امام عزیز را دعا کنید. در آخر نمازها حتی‌المقدور دعای فرج بخوانید تا خدای متعال در حضور حضرتش تعجیل فرماید.

یادداشت

سیده زهرا آرامی | نویسنده و پژوهشگر

روایت فتح یک ملت

جنگ آمریکا و رژیم صهیونیستی علیه ایران اگرچه به بهانه برنامه هسته‌ای بود اما نشانه‌های واضحی وجود دارد که نشان می‌دهد اهداف بسیار گسترده‌تری را دنبال می‌کرده است. علاوه بر اقدامات میدانی نظامی، مانند تلاش برای از بین بردن امکانات نظامی و انتظامی در مرزهای غربی و شمال‌غربی کشور، برخی فعالیت‌های رسانه‌ای و اندیشکده‌ای نیز حاکی از این است که هدف نهایی محور شرارت آمریکایی-اسرائیلی نه‌تنها تغییر رژیم بلکه تجزیه کامل ایران با تحریک شورش‌های قومی در نقاط مختلف کشور مان است.

گانتر فلینگر عضو کمیسیون ناتو نیز در سال ۱۴۰۳ با انتشار تصویری از نقشه تجزیه شده ایران از طرح بی‌اساس ناتو پرده برداشت و در پست اینستاگرامی نوشت: ۳۰۰ عضو پیمان ناتو آماده اجرای تجزیه این کشور تا سال ۲۰۳۰ هستند.

سیاست خارجه آمریکا تمایل خطرناکی به تجزیه کشورهایی دارد که آنها را متخاصم می‌داند. اکنون اندیشکده‌های نومحافظه‌کار مانند بنیاد دفاع از دموکراسی‌های مستقر در واشنگتن و همفکران آنها در پارلمان اروپا به‌وضوح دارند از تجزیه ایران حمایت می‌کنند؛ راهبرد بی‌ملاحظه‌ای که خاورمیانه را بیش از پیش بی‌ثبات می‌کند، بحران‌های انسانی فاجعه‌باری را رقم می‌زند و با مقاومت شدید ایرانی‌ها و شرکای آمریکا مواجه خواهد شد.

این سیاست خطرناک، از یک‌سو هوشیاری مردم ایران برای خنثی‌سازی توطئه‌های دشمنان را می‌طلبد و از سوی دیگر توهم پوچی است که آتش هرگونه تلاشی برای عملی کردن آن دامن منطقه و فراتر از آن را خواهد گرفت.

اما این پرسش مطرح است که چرا توانمندی‌های ارتش آمریکا و ارتش رژیم صهیونیستی و قصد شوم آنها برای تجزیه کشور و غارت منابع و ثروت ملی ایران به ناکامی منجر شد، که پاسخ در ایستادگی بی‌نظیر و شگفت‌انگیز ملت مبعوث شده بعد از شهادت رهبر امت و فرماندهان نظامی است که موجب شد اهداف علنی و پنهان آنها محقق نشود.

متن کامل

پیشخوان

شک به خاطره

«ساروس»؛ مرز میان خاطره و واقعیت

نویسنده: عایشه ارناووط
مترجم: امیر فرهنگ‌دوست
نشر: ثالث
سال انتشار: ۱۴۰۴

«ساروس» اثر عایشه ارناووط خواننده را به جهانی می‌برد که مرز میان خاطره و واقعیت، زمان و مکان محو می‌شود؛ جهانی که در آن شخصیت اصلی در سیر و سلوک درونی خود، با لایه‌های پنهان هویت و معنای وجود روبه‌رو است. این نخستین رمان ارناووط، شاعر سرشناس سوری-فرانسوی و اثری تاملی و عمیقا روان‌شناختی است که با جریان سیال ذهن، خواننده را به سفر درونی دعوت می‌کند. فضای کتاب غنی از تصاویر شاعرانه و پرسش‌های وجودی است؛ پرسش‌هایی چون این‌که آیا انسان آن‌قدر در خاطرات خود غرق می‌شود که به شک می‌افتد، یا آن‌قدر در ساختن آنها مهارت پیدا می‌کند که به یقین می‌رسد. روایت «ساروس» بر دو حرکت استوار است: حرکت بیرونی که از خاطرات گذشته سرچشمه می‌گیرد و هیچ چیز در آن از ذهن پاک نمی‌شود و حرکت درونی که از تاملات عمیق درباره وجود و جایگاه انسان در جهان وسیع و مه‌آلود برمی‌خیزد. قهرمان زن داستان که بین پاریس و دمشق در رفت‌وآمد است، خاطرات دوران نوجوانی، رویاهای کابوس‌وار و تلاش برای دست‌یابی به آزادی فردی در جامعه‌ای سنت‌گرا را مرور می‌کند. ساختار روایت که بر پایه تقاطع زمان و مکان بنا شده، نشان می‌دهد چگونه گذشته همچنان بر تصمیم‌ها، روابط و نگاه انسان به زندگی اثر می‌گذارد. ارناووط با نثری شاعرانه و فلسفی، به‌جای تکیه بر حوادث بیرونی، بر احساسات، گفت‌وگوهای درونی و پیوند میان خاطره و هویت تمرکز می‌کند.

درجهت عکس

عکس: علی یعقوبی/ مهر

جنگل زباله

زباله‌ها و نخاله‌های ساختمانی در طبیعت مازندران به بحرانی زیست‌محیطی بدل شده است. بی‌توجهی برخی گردشگران و بومیان به محیط‌زیست و رها کردن زباله و نخاله در طبیعت، به‌ویژه در تعطیلات تابستان، دامنگیر محیط‌زیست شده. این اقدام آسیب‌زا به‌ویژه در شهرستان گردشگرپذیر سوادکوه چهره زیبای طبیعت بکر را مخدوش می‌کند.

جهان

تشریفات عجیب رئیس جمهور

■ ویدئویی که از تشریفات همراهی یووری موسوینی، رئیس جمهور اوگاندا در جریان بارندگی منتشر شده، واکنش‌های گسترده‌ای در پی داشته است.

کیوآرکد را اسکن کنید

دانش

ربات سوپرمن

■ یک ربات انسان‌نمای چینی با توانایی پرش تا ارتفاع دو متر و ثبت حداکثر سرعت ۱۲/۶۶ متر بر ثانیه، عملکردی فراتر از انسان‌ها به نمایش گذاشت.

کیوآرکد را اسکن کنید

محیط‌زیست

گرگ‌ها در گلستان

■ تصاویری از پنج قلاده گرگ خاکستری در پارک ملی گلستان در شبکه‌های اجتماعی منتشر شده است.

کیوآرکد را اسکن کنید

جهان

باغ‌های سرخپوش

■ درختچه زرشک در برابر کم‌آبی، شوری خاک و نوسانات شدید دمایی مقاوم است و با اقلیم خشک خراسان جنوبی سازگاری بالایی دارد.

کیوآرکد را اسکن کنید

دوردنیا

همه مقصرند!

چرا ترامپ هیچ‌چیز را گردن نمی‌گیرد؟

عبارت «مسئولیت همین‌جا متوقف می‌شود»، یکی از مشهورترین جملات تاریخ ریاست‌جمهوری آمریکاست؛ جمله‌ای که هری ترومن رئیس‌جمهور اسبق آمریکا آن را روی میز کار خود قرار داده بود. معنای این عبارت روشن بود: رئیس‌جمهور، به‌عنوان بالاترین مقام اجرایی کشور، باید در نهایت مسئولیت تصمیم‌ها و نتایج آنها را بپذیرد اما در مورد دونالد ترامپ، این مسئولیت تقریبا هیچ‌وقت به او نمی‌رسد.

نگرانی درباره ضعف اقتصاد و تورم همچنان بالا ست؟ ترامپ می‌گوید این میراث جو بایدن است؛ حتی با وجود این‌که بیش از ۱۸ ماه از پایان ریاست‌جمهوری بایدن گذشته و ترامپ زمانی وعده داده بود مشکلات اقتصادی را بلافاصله حل کند.

آسوشیتدپرس می‌نویسد همه رؤسای جمهور آمریکا تا اندازه‌ای مسئولیت مشکلات را به گردن دیگران انداخته‌اند اما ترامپ این رویکرد را به سطح تازه‌ای رسانده است: او می‌خواهد مسئول همه موفقیت‌ها باشد اما هنگامی که اوضاع بد پیش می‌رود، مسئولیت را به دیگران واگذار می‌کند.

ترومن در برابر ترامپ

نیکول انسلور استاد تاریخ دانشگاه فلوریدا آتلانتیک، می‌گوید پذیرفتن مسئولیت یکی از ویژگی‌های اصلی رهبری سیاسی است. ترومن در سخنرانی خداحافظی خود در سال ۱۹۵۳ گفته بود رئیس جمهور باید تصمیم بگیرد و نمی‌تواند مسئولیت تصمیم‌گیری را به شخص دیگری واگذار کند.

این جمله بعدها به نمادی از پذیرش مسئولیت در بالاترین سطح قدرت تبدیل شد. جالب این‌که ترامپ نیز زمانی چنین دیدگاهی داشت. او در سال ۲۰۱۳ گفته بود در اداره یک کسب‌وکار، هر اتفاقی که بیفتد مسئولیت آن با مدیر است. در سال ۲۰۱۶ نیز هنگام پذیرش نامزدی جمهوریخواهان برای ریاست‌جمهوری گفت کسی سیستم را بهتر از او نمی‌شناسد و به همین دلیل خودش می‌تواند آن را اصلاح کند اما رفتار او در مقام رئیس‌جمهور اغلب متفاوت بوده است.

رؤسای جمهور پیشین چه کردند؟

انسلور می‌گوید بسیاری از رؤسای جمهور پیشین آمریکا در موقعیت‌های بحرانی، مسئولیت اشتباهات خود را پذیرفتند. هری ترومن مسئولیت تصمیم استفاده از بمب اتم علیه ژاپن را پذیرفت. جان اف.کندی پس از شکست عملیات خلیج خوک‌ها در کوبا، مسئولیت آن را بر عهده گرفت و حتی محبوبیتش افزایش یافت. رونالد ریگان نیز در ماجرای ایران کنترا از نقش خود ابراز تأسف کرد. جورج دبلیو بوش در آخرین نشست خبری ریاست‌جمهوری‌اش فهرستی از اشتباهات دولت خود را برشمرد؛ از جمله ناتوانی در یافتن سلاح‌های کشتار جمعی در عراق. باراک اوباما نیز پس از کناره‌گیری تام داشل گزینه پیشنهادی خود برای وزارت بهداشت به دلیل مشکلات مالیاتی، گفت: «اشتباه کردم.»

ایران و استخر یادبود لینکلن

همین الگو درباره جنگ ایران نیز دیده می‌شود. ترامپ این جنگ را گاهی «یک گردش کوتاه» یا «انحراف مسیر» توصیف کرده و برای کم‌اهمیت جلوه دادن طولانی شدن آن، به جنگ‌های ویتنام و افغانستان اشاره می‌کند که سال‌ها ادامه داشتند. این در حالی است که ترامپ ابتدا گفته بود جنگ ایران تنها چهار یا پنج هفته طول خواهد کشید اما اکنون وارد ششمین ماه شده و پایان روشنی برای آن دیده نمی‌شود. در ماجرای استخر انعکاس یادبود لینکلن نیز ترامپ تلاش کرده مسئولیت را به دولت‌های قبلی و همچنین خرابکاری نسبت دهد.